

Handläggare: Charlotte Skawonius
Telefon: 08 508 25 603

Till
Socialnämnden

Utveckling av föräldraKomet och skolKomet, av förstärkt föräldraKomet samt utvärdering av förstärkt föräldraKomet

Slutrapporter avseende medel från Länsstyrelsen
(3 bilagor)

Förvaltningens förslag till beslut

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutar godkänna föreliggande rapport.

Leif Fransson
T.f. förvaltningschef

Fredrik Jurdell
Avdelningschef

Sammanfattning

I följande ärende görs en redovisning av tre projekt som fått ekonomiskt bidrag från Länsstyrelsen i Stockholms län:

Bidrag till utveckling av föräldraKomet och ledarskap i klassrummet

Med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen startade 2003 PMT-projektet, senare Kometprojektet, för att utveckla ett svenskt föräldrastödsprogram. Forskningsöversikter hade visat att den mest verkningsfulla insatsen för att förebygga framtida kriminalitet eller missbruk var föräldrastödsprogram. Bidrag söktes i samma projekt till Komet ledarskap i klassrummet, en utbildning för pedagoger att arbeta med utagerande barn i skolan. Sammanlagt beviljade länsstyrelsen tre miljoner kronor under fyra år.

Bidrag till utveckling av förstärkt Komet

För att utveckla förstärkt föräldraKomet, en intervention för barnfamiljer som var i extra behov av stöd, sökte Socialtjänstförvaltningen i Stockholm 2005 bidrag från Länsstyrelsen och beviljades 700 000 kronor. 2006 beviljade Länsstyrelsen ytterligare 500 000 kronor för att fullfölja och avsluta projektet.

Bidrag till utvärdering av förstärkt Komet

Socialtjänstförvaltningen i Stockholm sökte 2007 bidrag från Länsstyrelsen för att utvärdera projektet förstärkt föräldraKomet, en intervention för psykosocialt belastade barnfamiljer som behöver extra stöd och beviljades 600 000 kronor. FORUM, Forskningscentrum för psykosociala hälsa vid Maria Ungdom och Karolinska Institutet, fick i uppdrag av Socialtjänstförvaltningen att genomföra en effektutvärdering.

Bakgrund

Länsstyrelsen i Stockholms län har bidragit ekonomiskt till tre projekt, vilka vart och ett ska slutrapporteras med en ekonomisk rapport. I ärendet görs en redovisning av de tre projekten och slutrapporterna bifogas:

- Utveckling av Komet för föräldrar till barn 3-11 år och ledarskap i klassrummet
- Utveckling av förstärkt Komet för föräldrar till barn 3-11 år
- Utvärdering av förstärkt Komet för föräldrar till barn 3-11.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid sektionen för Komet, MST, PS och ABC inom Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens avdelning för stadsövergripande frågor i samarbete med FORUM inom Stockholms läns landsting.

Ärendet

Strukturerade föräldraträningsprogram med inriktning på praktisk träning och övning med hemuppgifter är enligt ett flertal forskningsrapporter¹ den förebyggande insats som ger störst effekt. Ju tidigare insatser kan göras desto större är möjligheterna till framgång visar forskningen. En sådan metod går under beteckningen föräldraträning – Parent Management Training, förkortat PMT. En motsvarande metod finns för skolan – Classroom management eller ledarskap i klassrummet. Stockholms stad har i flera olika steg utvecklat dessa metoder och anpassat dem

---

¹ Bl.a. Kazdin, 1996, 1997; Webster-Stratton, 1996; Patterson et al., 1993

för svenska förhållanden, tre av utvecklingsprojekten har fått medel från Länsstyrelsen och redovisas i detta ärende.

Utveckling av Komet för föräldrar till barn 3-11 år och ledarskap i klassrummet

I juni 2003 påbörjade Socialtjänstförvaltningen PMT-projektet, efter att stadsdelsförvaltningarna hade visat intresse för ett föräldrastödsprogram. Projektet finansierades i tre och ett halvt år framförallt genom bidrag från Länsstyrelsen, men senare även med bidrag från stadens Kompetensfond. Projektet benämndes senare Komet² och målet var att utveckla och genomföra ett föräldraträningsprogram samt ett program för ledarskap i klassrummet som baserades på forskning.

Genomförande och utbildning

Föräldraprogrammet Komet 3-11 har utvecklats och manualen reviderats i samarbete med stadsdelarna. Sedan starten 2003 har en utbildning till föräldragruppsledare genomförts varje termin utom en. Projektbidraget möjliggjorde att utbildningen kunde ges kostnadsfritt i Stockholm.

Under utbildningen till gruppledare i Komet genomför deltagarna minst två grupper med föräldrar och får då handledning. Det ökar möjligheten att deltagarna kommer att fortsätta att genomföra föräldragrupper. Totalt har minst 1 600 föräldrar och ungefär lika många barn i Stockholm nåtts av Komet 3-11. 270 föräldragrupper har genomförts.

Antal utbildade inom Komet 3-11 i Stockholms stad

Majoriteten av stadens 162 gruppledare inom Komet 3-11 utbildades under projektiden. Samtliga stadsdelar deltog. Inom varje stadsdelsförvaltning fanns i genomsnitt 8,3 utbildade gruppledare i slutet av 2006. Förvaltningens bedömning är att stadsdelarnas behov av gruppledare vid slutet av 2006 i stor utsträckning var tillgodosett. På grund av personalomsättning har antalet gruppledare sedan dess minskat något men nya har också utbildats för att ersätta dem.

Handledarutbildning Komet 3-11

I gruppledareutbildningen ingår handledning. För att motsvara efterfrågan på utbildningen och för att fördjupa och stärka kompetensen i staden har 22 handledare verksamma inom stadsdelsförvaltningarna även utbildats inom ramen för föräldraprogrammet Komet 3-11.

---

² Kommunikationsmetod

Mängden problem i hemmet minskade med 40 procent visar svensk randomiserad kontrollerad studie

En verksamhetsutvärdering och en randomiserad kontrollerad studie av Komet 3-11 har genomförts i samarbete med Uppsala universitet^{3,4}. Utvärderingarna visade att mängden problem i hemmet minskade med cirka 40 procent jämfört med kontrollgruppen. Det motsvarar resultaten hos de bästa evidensbaserade programmen i utländska utvärderingar och översikter. Av de cirka 1000 barn i Stockholm som till och med 2006 hade nåtts av Komet uppfyllde 33 procent diagnoskriterierna för trotsyndrom och hos de barnen minskade antalet beteendeproblem med 42 procent.

Utbildning i skolKomet

Utbildningen i skolKomet, ledarskap klassrummet, är upplagd på motsvarande sätt som utbildningen i föräldraprogrammet. Handledare i skolan (de motsvarar gruppleddare i föräldraprogrammet Komet 3-11) ges utbildning och handledning i skolKomet och samtidigt genomför de grupper med lärare som har svårigheter med utagerande barn i klassrummet.

Antal utbildade inom skolKomet i Stockholms stad

I Stockholm har totalt 139 lärarhandledare i resursteam och skolor utbildats under projektiden. De i sin tur har utbildat omkring 620 lärare som gett minst 650 elever en särskilt riktad insats och cirka 15 000 elever som fått del av skolKomet på klassnivå.

Utvärderingen av skolKomet visade att lärarnas negativa bemötande och barnens utagerande beteende minskade. Det tydligaste resultatet hos eleverna var att kamratproblemen minskade.⁵ SkolKomet har även utvärderats för barn med ADHD och DAMP. Eleverna i Komet arbetade mer koncentrerat än eleverna i kontrollgruppen.⁶

---

³ Kling, Å., Sundell, K., 2006. *En verksamhetsutvärdering av föräldrars deltagande och upplevelse av programmet KOMET*. FoU-rapport 2006:13.

⁴ Kling, Å., Sundell, K., Melin, L. Forster, M. 2006. *En randomiserad effektutvärdering av föräldraprogram för barns beteendeproblem*. FoU-rapport 2006:14.

⁵ Forster, M, Sundell, K, Melin, L, Morris, R. J., Karlberg, M. (2006). A Randomized Controlled Trial of a Manualized Behavior Management Intervention Targeting Students with Behavior Problems.

⁶ Nylén, A. & Wesslander, E. (2003). Lärarbaserade insatser för elever med ADHD/DAMP/ADD-diagnos: en randomiserad studie (FoU-rapport 2003:5).

⁸ Majoriteten av föräldrarna i studien kommer från Stockholm.

Utveckling av förstärkt Komet för föräldrar till barn 3-11 år

Vid genomförandet av föräldragrupper visade det sig att en del föräldrar hade en relativt stor problembelastning som kunde vara socialt eller individuellt betingad. Somliga hade svårigheter att följa de ordinarie föräldragrupperna och med anledning av detta utvecklades ett behandlande program. Programmet kom att kallas förstärkt Komet och medel för utvecklingen beviljades från Länsstyrelsen.

Inom förstärktKomet har 42 gruppleddare i Stockholm utbildats. Till skillnad från det ursprungliga Komet utgör förstärkt Komet en behandlande insats vilken socialtjänsten vanligen fattar beslut om. Programmet riktas till föräldrar med allvarliga svårigheter och målgruppen är därmed begränsad, mellan 150 och 300 föräldrar beräknas ha nåtts av programmet.

Stora effekter

En psykologuppsats från Uppsala universitet har visat att förstärkt Komet gav stora effekter både på föräldrarnas⁷ psykiska hälsa ($ES=.86$)⁸ och barnens beteenden ($ES = .82 - 1.08$). 96 % av barnen i förstärktKomet och 93 % av barnen i jämförelsegruppen hade kliniska beteendeproblem före respektive program. Efter genomgången behandling hade andelen barn med kliniska problem minskat till 61 % i Komet. Andelen barn med kliniska problem i jämförelsegruppen var efter behandlingen 93 %, dvs. lika stor andel som före behandlingen. 68 % av föräldrarna i förstärktKomet och 61 % av föräldrarna i jämförelsegruppen hade psykiska besvär innan behandlingen påbörjades. Efter behandlingen hade andelen föräldrar med psykiska besvär minskat till 47 % i förstärktKomet och ökat till 77 % i jämförelsegruppen.

Utvärdering av förstärkt Komet för föräldrar till barn 3-11 år

Förvaltningens bedömning var att resultaten från förstärktKomet behövde kompletteras med en större studie. Bidrag till en utvärdering söktes från Länsstyrelsen och beviljades. FORUM (Forskningscentrum för psykosociala hälsa vid Maria Ungdom och Karolinska Institutet) fick 2008 uppdraget att genomföra studien. Studien pågår fortfarande, alla föräldrar som ska delta i studien har rekryterats och den första omgången data insamlats, men alla uppföljande data är inte insamlade.

---

⁸ ES, effect size = effektstorlek kan förenklat beskrivas som ett sammanvägt mått på en insats/behandlings effekt dvs förändringen mellan mätningarna före och efter insatsen samt skillnaden mellan jämförelsegrupperna. En effektstorlek på över .40 är medelgod och över .60 mycket god.

Ytterligare program har utvecklats

Sedan starten 2003 har ytterligare Kometprogram utvecklats, dock ej med finansiering från Länsstyrelsen:

Komet 12-18 år för tonårsföräldrar. Från och med 2006, när programmet började utvecklas, har 64 gruppledare från alla stadsdelförvaltningar utbildats. Minst 600 föräldrar i Stockholm nåtts av Komet 12-18 år och minst 100 sådana föräldragrupper har genomförts.

Familjeverkstan är ett generellt föräldraprogram, som har tagits fram i ett samarbete mellan Komet och Folkhälsoinstitutet (FHI). Programmet genomförs i studiecirkelformat i samarbete med FHI och cirkelledarna utbildas av studieförbund.

Komet för förskolan började utvecklas 2007. Cirka 50 handledare, som handleder förskolepersonalen, har utbildats. En utvärdering av programmet i samarbete med Uppsala universitet pågår. Projektet ”ägs” av Enskede-Årsta-Vantör, och Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltningar, tidigare deltog även Bromma.

ABC, Alla Barn i Centrum, utvecklas för närvarande till ett generellt program i samarbete med bland andra Spånga-Tensta SDF, Karolinska institutet och STAD.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Stadens BUSS-utredning visade att Komets föräldragrupper finns inom alla stadsdelar. En genomgång av pågående grupper som gjordes av förvaltningen i mars 2010 visade att sammanlagt 20 föräldragrupper genomfördes inom elva stadsdelsförvaltningar, ungefär hälften var grupper 3-11 år och hälften 12-18 år. Inom ytterligare en stadsdel genomfördes Familjeverkstan.

Hösten 2010 startades ett e-tjänstprojekt med bidrag från förnyelseavdelningen inom stadsledningskontoret. Föräldrar ska bland annat kunna anmäla sig till föräldragrupp på stadens hemsida. Syftet är att göra Komets föräldrautbildningar mer tillgängliga för medborgarna, att följa upp verksamheten samt kvalitetssäkra föräldragrupperna vilket är ett led i att öka likställdheten inom staden.

Bilagor

1. Utveckling av Komet för föräldrar till barn 3-11 år och ledarskap i klassrummet, nr 704-03-1771
2. Utveckling av förstärkt Komet för föräldrar till barn 3-11 år, nr 704-05-12667
3. Utvärdering av förstärkt Komet för föräldrar till barn 3-11, nr 704-07-29731.